

UDK 78.071.1/2 (497.15)

Zijo Kučukalić
SarajevoPOČECI RAZVOJA PROFESIONALNE MUZIČKE
DJELATNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI

Iako kontinuirani razvoj profesionalne muzičke djelatnosti u Bosni i Hercegovini možemo pratiti tek od vremena austrougarske okupacije 1878. godine, iz dubrovačkih izvora saznajemo da su još u srednjovjekovnoj bosanskoj državi, analogno drugim sličnim feudalnim sredinama, postojali profesionalni muzičari, pjevači i svirači, i da je u doba političkog i ekonomskog uspona društva njihova djelatnost bila relativno bogata. Naime, mada se radi o vrlo oskudnim vijestima, kratkim bilješkama koje su sačuvane u dubrovačkim arhivima i odnose se u većini slučajeva na materijalnu nadoknadu bosanskim muzičarima za njihovo učešće prilikom raznih svečanosti u Dubrovniku, kvantitet ovih podataka ukazuje na to da se može govoriti o brojnim artistima, pjevačima, sviračima i plesačima i da su oni, s obzirom na svečanosti na kojima su učestvovali, uživali značajan ugled.

U razvoju srednjovjekovne bosanske države, od XII vijeka do turskog osvajanja, poslednjih šest decenija njene samostalnosti su period najvećeg društveno-ekonomskog napretka, a to doba donosi i postojanije oblike raznih vidova kulturnog života. Među njima nalazi se i muzička djelatnost koja je, razumljivo, vezana uz vladajuće feudalne krugove i u težnji da zabavi i razonodi, bila sastavni dio društvenog i kulturnog života na dvorovima vladara i feudalne vlastele. Nosioci ove aktivnosti su artisti, zabavljači, pjevači, svirači i plesači, koji se u izvorima nazivaju različitim, redovno, latinskim imenima. Ona se odnose na vrstu vještine ili na svirača prema nazivima instrumenata.

U smislu žonglera i lakrdijaša spominju se: ioculatores, cugularii, buffones i hystriones, ali njihovu djelatnost nije moguće tačno diferencirati i nije poznato kako su se nazivali u samoj Bosni. Kao svirače na različitim instrumentima izvori navode: piferi i piffarii (frulaši), lautarius i lautares (lautisti), tubetae i tubicinae (trubači), pulsatores (svirači na udaraljka), gnacharii i gnacharini (bubnjari) itd.

Iako se s pravom može pretpostaviti povremena djelatnost artista u Bosni i Hercegovini još u XIV vijeku, oni se u izvorima spominju prvi put 15. novembra 1408. godine, kada dubrovačko Malo vijeće donosi odluku o poklonima dvojici žonglera i lakrdijaša bosanskog kralja (de donando duobus cugulariis et

buffonibus domini regis Bossine).¹ Zatim se 1419, susreće i prvo ime artiste iz Bosne i to u odluci Malog vijeća da se načini odjeća za Pribigna, ioculatora iz Bosne, u vrijednosti od 10 perpera, a za njegovog slugu odjeća u vrijednosti od 4 perpera.² Poslednji izvori datiraju iz 1463. kada se spominju frulaši, bubnjari i trubači vojvode Petra Pavlovića,³ odnosno, kada se na drugom mjestu bilježi: "P.p. est de donando gnacharinis, tribicinibus et tubicinibus regis Bosne, voyvode Pethari Paulovich et voyvode Iuanis Vlatchovich...".⁴ Kakav su ugled uživali artisti iz Bosne govori i podatak iz 1422. kada je dubrovačko Veliko vijeće odobrilo kraljevim artistima (histrionibus seu pulsatoribus regis Bossine) izuzetno visok dar u vrijednosti od 120 perpera, a u istoj odluci se ističe da su ovi kraljevi majstori došli u Dubrovnik da iskažu čast gradu i kraljevoj zemlji (qui venerunt honoratum urbem et seu /suum?/ dominium).⁵

U periodu od ovih, približno šest decenija broj učestvovanja bosanskih artista na raznim svečanostima u Dubrovniku stalno se povećavao, sastavi grupa su postajali brojniji i raznovrsniji, pa se s pravom može pretpostaviti da je i sam repertoar bio sve bogatiji. Dovoljno je samo navesti da je prilikom svečanosti sv. Vlaha u Dubrovniku 1457. učestvovalo četrnaest, a 1459. šesnaest artista iz Bosne i Huma pa da se sagleda kako se brzo proširila i razvila njihova djelatnost i koliki je imala odjek u jednoj razvijenoj kulturnoj sredini, kakav je bio Dubrovnik u XV vijeku.⁶

U XVI vijeku se javlja Franjo Bosanac (Franciscus Bossinensis), bez sumnje, najzanimljivija ličnost muzičke historije Bosne i Hercegovine, ali njegova djelatnost nije mogla imati uticaj na razvoj muzičke kulture u Bosni i Hercegovini. Naime, on je rođen u Bosni krajem XV vijeka, ali je život proveo u Veneciji gdje je, vjerovatno, i umro početkom druge polovine XVI vijeka. Da je rodom iz Bosne, svjedoči nadimak Bosanac (Bossinensis) kojim su potpisana njegova štampana djela (Francisci Bossinensis Opus), a pošto se radi o uobičajenoj praksi tog vremena (npr. Jakob Gallus Carniolus), ovakvo tumačenje Bosančevog porijekla nije sporno. Potpisivao se još i sa inicijalima BMF, što bi se moglo tumačiti kao Bossinensis Magister Franciscus.⁷

Iako su podaci o životu Franje Bosanca vrlo oskudni, o njegovom stvaralaštvu govore dva značajna opusa, dvije zbirke tabulatura za lutnju.⁸ Prva knjiga, pod naslovom *Tenori e*

1 Jorga N., *Notes et extraits pour servir à l'histoire des croisades au XV siècle*, II, Paris 1899, str. 116. Citirano prema Babić A., *Fragmenti iz kulturnog života srednjovjekovne Bosne*, Radovi filozofskog fakulteta u Sarajevu, knj. II, Sarajevo 1964, str. 327.

2 *Usp. Cons. Minoris II*, fol. 45, 1r. ? 1419.

3 *Usp. Cons. Rogatorum XVII*, fol. 179, 4. 2. 1463.

4 *Usp. Cons. Maius XII*, fol. 115, 7. 2. 1463. Citirano, kao i napomena 3, prema Nilević B., *Iz života posljednjih Pavlovića*, *Godišnjak Društva istoričara Bosne i Hercegovine*, god. XXVII-XXX, 1977-1979, str. 70.

5 *Cons. Maius II*, fol. 83, 29. 1. 1422. *Usp. Jorga N.*, opus cit., str. 207.

6 O djelatnosti profesionalnih muzičara u srednjovjekovnoj bosanskoj državi vidi onajimije *Muzička enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda*, II izd., knj. I, Zagreb 1971, str. 230: *Bosansko-hercegovačka muzika*. Umjetnička II. Kućukalić; Babić A., opus

contrabassi intabulatti col sopran in canto figurato per cantar e sonar col lauto. Libro Primo, Francisci Bossinensis Opus, štampana je u Veneciji kod Ottavija Petruccija i datirana 27.III 1509. Druga nosi isti naslov, ali samo *Libro secundo* i štampana je u Fossombroneu, također kod Petruccija, a datirana 10.V 1511. godine. Obadvije knjige počinju sa kraćim uvodom u kome je objašnjen sistem tabulatura (*Regula per quelli che non sanno cantare*), zatim slijedi predgovor i jedan sonet posvećen protonotarju i prvaku crkve sv. Marka u Veneciji, Gerolamu Barbadigu. Sadržaj i jedne i druge knjige su frottole italijanskih kompozitora obradjene za jedan pjevački glas uz pratnju lutnje i ricercari koji su namijenjeni samoj lutnji. Ukupno ima 102 frottole i 46 ricercara: prva knjiga sadrži 46 frottola i 26 ricercara, a druga 56 frottola i 20 ricercara. Frottole predstavljaju djela najznačajnijih kompozitora ovog oblika u Italiji u to vrijeme (Marchetto Cara, Bartolomeo Tromboncino i dr.), ali ima i takvih kod kojih nije naznačeno ime autora, pa se može pretpostaviti da su to djela samog Bosanca. Ricercari su, međutim, isključivo njegove izvorne kompozicije koje je zamislio kao predigre pojedinim frottolama. Znatno manji broj ricercara od frottole vjerovatno podrazumjeva autorovu ideju da se jedan ricercar primjenjuje za više frottola, ovisno o karakteru jedne i druge kompozicije.⁹

Svojim obradama frottola za jedan glas uz instrumentalnu pratnju Franjo Bosanac je doprinio razvoju solističkog vokalnoinstrumentalnog muziciranja u prvoj polovini XVI vijeka i svrstao se u historiji muzike u red značajnih predstavnika ranobarokne monodije. U ricercarima gdje je naglašen improvizatorski karakter, "Bosanac očituje znatnu darovitost i raznolikost invencije, pa mu je djelo od važnosti, ne samo kao dokumenat u povjesnom razvoju te muzičke vrste, nego i kao ostvarenje određena umjetničkog kvaliteta".¹⁰

Kontinuirani razvoj profesionalne muzičke djelatnosti u Bosni i Hercegovini, međutim, počinje tek u vrijeme austrougarske okupacije 1878. godine, kada se ostvaruje trajni dodir sa tokovima evropske muzičke kulture. Austrougarska uprava je, prije svega, nastojala da svojim civilnim i vojnim službenicima, koji su najčešće dolazili iz sredina gdje je postojala određena kulturna tradicija, stvori i na ovom području nivo koji bi bio blizak njihovim kulturno-zabavnim i umjetničkim potrebama. Ali, ništa manje nije značajna ni činjenica da su okupacione vlasti i u ovakvom djelovanju nalazile mogućnosti jačanja svog političkog uticaja na domaće

cit. i Nilević B., opus cit. (u vezi sa porodicom Pavlović).

- 7 Usp. Županović L., *Tragom hrvatske glazbene baštine*, Zagreb 1976, str. 26, nap. 19a.
- 8 Disertori B., *Le frottole per canto e liuto intabulate di Franciscus Bossinensis*, Milano 1964; Županović L. (redaktor), *Hrvatski skladatelji XVI stoljeća*, Zagreb 1974. Sadrži 9 frottola i 9 ricercara koje su objavljene prema Disertorijevom izdanju 1964.
- 9 Usp. Županović L., *opus cit.*, str. 28, nap. 23.
- 10 Vidaković A., *Bosanac Franjo*, *Muzička enciklopedija Jugoslavenskog leksikografskog zavoda*, II izd., knj. I, Zagreb 1971, str. 225. Opširnije o Franji Bosancu vidi i Andreis J., *Povijest hrvatske glazbe (Povijest glazbe, knj. IV)*, Zagreb 1974, str. 44-49 ili na engleskom jeziku Andreis J., *Music in Croatia*, Zagreb 1974, str. 30-34.
- 11 *Bosansko-hercegovačke novine*, Sarajevo, 2.VI 1981, br. 44, str. 2.

stanovništvo, koje se, međutim, prihvatajući sa rezervom novu vlast, distanciralo i teško stvaralo kontakt. Jaz između "austroougarskih" doseljenika i domaćeg stanovništva bio je suviše velik i dubok da bi se mogao premostiti jednostavno i brzo, pa je i prihvatanje novih oblika kulturnog i muzičkog života bio dugotrajan proces. Međutim, iako je četrdesetogodišnju austroougarsku upravu u Bosni i Hercegovini domaće stanovništvo uvijek u hiti shvatalo kao okupacionu vlast i tako se u krajnjoj liniji odnosilo prema njoj, činjenica je da se upravo u ovom periodu počinju javljati oblici kulturno-umjetničkog, pa prema tome, i muzičkog života kojima se postepeno u Bosni i Hercegovini stvara profesionalna muzička djelatnost bazirana na razvojnim dostignućima i karakteristikama evropske muzičke kulture.

Kao izvor za sagledavanje i praćenje ovih nastojanja i rezultata, najbolje može poslužiti dnevna štampa, prije svega sarajevska, jer je ona pažljivo pratila i registrovala sva kulturna zbivanja, pa razumljivo, i muzička. Pišući po pravilu sa velikom naklonošću o ovim događajima, štampa je, razumljivo okrenuta prema vlasti, potvrđivala koliki je značaj pridavala ovakvim manifestacijama i sama austroougarska uprava, promatrajući ih kao kulturnu misiju, ali, prije svega, kao političko djelovanje.

Sarajevska štampa je koncert održan u Banja Luci 31. maja 1881. "pred mnogobrojnom i vrlo odabranom publikom" zabilježila kao "prvi u Bosni".¹¹ U Sarajevu je prvi javni koncert održan 11. decembra 1881. u dvorani oficirske kasine koja je tada predstavljala potpuno novi objekat sarajevskog kulturnog života.¹² U štampi je ovaj nastup zabilježen kao "koncert spojenih vojničkih glazba ovdašnjih pješačkih pukovnija".¹³ "Sarajevski list", koji je bio organ austroougarske uprave u Bosni i Hercegovini, ocijenio je koncert kao izuzetan događaj, naglašavajući da je to veče u kasini bilo prisutno "sjajno društvo iz ovdašnjih viših i obrazovanih vojničkih i činovničkih krugova sa kitnjastim vijencem lijepog spola. Na čelu sjajne publike bijahu Njih. Preuzvišenosti podmaršali baron Dahlen i Stransky i vrhovi činovničkih i vojnih honoracija sa ogromnim brojem članova kasine".¹⁴ Na programu su izvodjena djela Mendelssøhna, Beethovena, Mozarta, Schuberta, Delibesa i Halevyja, a "Sarajevski list" piše, dalje, da se "nasladjivamo u lijepim, vještački izmamljenim zvucima klasične muzike, čisto nevjerovsamo da gledamo ovo sjajno društvo i da slušamo takve zvuke u Sarajevu".¹⁵ Konačno, u "Sarajevskom listu" se izražava

12 U ovoj zgradi (Dom JNA) se nalazi još uvijek najljepša koncertna dvorana u Sarajevu koja je, upravo jedno stoljeće, bila mjesto svih značajnih muzičkih događaja koji su se zbili u glavnom gradu Bosne i Hercegovine. Zgradu je sagradio građevinski poduzetnik Bucher 1880. godine i poklonio je vojničkom naučnom društvu. Imala je funkciju oficirske kasine i bila je središte kulturnog, umjetničkog i zabavnog života Sarajeva u to vrijeme.

13 U najavi koncerta se navodi da je riječ o prvoj i sedamdesetpetoj pješađijskoj pukovniji. Sarajevski list, Sarajevo, 9.XII 1881, br. 47, str. 2, Mali vjesnik.

14 Sarajevski list, Sarajevo, 14.XII 1881, br. 119, str. 3, Mali vjesnik. Citirano prema Besarović R., Jedna značajna komponenta kulturno-zabavnog života, Iz kulturnog života u Sarajevu pod austroougarskom upravom, Sarajevo 1974, str. 9.

želja "da se ovakva krasna večera češće priredjuje u kasini, ne samo za ljubav naslade, već za ljubav i hatar gajenja lijepe zvučne vještine uopšte; u hatar očuvanja lijepih ideala, koje vještina, a muzika na pose razvija u osjećajima ljudskima; zarad toga da ovdje u Sarajevu ne zamrtvimo i neokržljavimo u pojmovima vještačke ljepote..."¹⁶ Ubrzo je, 17. januara 1882, održan u dvorani oficirske kasine i drugi koncert sa novim programom, a pored orkestrara pomenutih pješađijskih pukovnija, sudjelovali su vokalni i instrumentalni (klavir i violina) solisti uz pratnju orkestra.¹⁷

Ovakva praksa "filharmoničnih" koncerata sa vojnim orkestrima se kontinuirano nastavila, ali se javljaju i drugi događaji koji znatno obogaćuju muzički život Sarajeva. To su, prije svega, razna gostovanja pojedinih reproduktivnih umjetnika i muzičkih ansambala iz drugih jugoslovenskih kulturnih centara i iz inostranstva koja su, prema pisanju ondašnje štampe, nailazila kod publike na interesovanje i srdačan prijem. Tako je poslije gostovanja harfistkinje iz Beča Teresine Zamara, u aprilu 1891. godine, "Sarajevski list" zabilježio da "umjetnici iz monarhije mogu vazda računati s tom prijatnom činjenicom da će u Sarajevu moralno i materijalno uspjeti".¹⁸ Gostovanje tadašnjeg čuvenog violiniste Františka Ondrička u martu 1893. u Sarajevu, štampa je interpretirala kao prvorazredan kulturni događaj, a treba naglasiti da je on, iako je bio planiran samo jedan nastup, održao tada tri koncerta, sva tri u pozorišnoj zgradi, "kako bi i oni ljubitelji muzike koji prve večeri ne bi dobili mjesto, uz mogli uživati ovu rijetku duševnu nasladu".¹⁹ Sasvim je jasno da se Ondriček zadržao u Sarajevu duže nego što je planirao zbog interesovanja publike i prijema na koji je naišao. Kao prvi istaknuti instrumentalista iz bosansko-hercegovačke sredine, spominje se violinistkinja Blanda Höller koja je završila "bečku konzervatoriju s odličnim uspjehom i za to polučila srebrenu kolajnu".²⁰ Njeni prvi koncerti zabilježeni su 1901. i 1902., ali će Blanda Höller u muzičkom životu Sarajeva dugo predstavljati značajno ime.²¹ Pored pomenutih ličnosti, u Sarajevu su tih godina, razumljivo, nastupali i drugi umjetnici, među kojima su bili Fritz Kreisler (1893), Žarko Savić (1898), Alfred Grünfeld (1898), Branislav Huberman (1909) i drugi, a posebnu pažnju je privuklo gostovanje ansambla opere iz Brna 1902. godine.

15 *Ibid.*

16 *Ibid.*

17 *Sarajevski list, Sarajevo, 13.I 1882, br. 6, str. 2, Mali vjesnik.*

18 *Sarajevski list, Sarajevo, 10.IV 1891, br. 39, str. 2, Mali vjesnik.*

19 *Sarajevski list, Sarajevo, 29.III 1893, br. 36, str. 2, Mali vjesnik.*

20 *Sarajevski list, Sarajevo, 7.IX 1902, br. 107, str. 2, Mali vjesnik.*

21 *Usp. Besarović R., opus cit., str. 32.*

22 *Ibid., str. 11.*

23 *Arhiv Bosne i Hercegovine, Sarajevo, Fond Zajedničkog ministarstva finansija, Prös. br. 6827 BH/1898.*

24 *Kultura i umjetnost u Bosni i Hercegovini pod austrougarskom upravom (Gradja, redaktor Risto Besarović), Arhiv Bosne i Hercegovine, Sarajevo, 1968, str. 560.*

25 *Arhiv Bosne i Hercegovine, Sarajevo, Fond Zajedničkog ministarstva finansija, G.Z. 7863/BH-1898.*

26 *O Franji Mačejovskom vidi opširnije Kučukalić Z., Franjo Mačejovski, Zvuk, Beograd 1965, br. 64, str. 463-464. Cjelokupna ostavština*

Prva operna predstava prikazana je u Sarajevu u septembru 1882. godine, dakle, nepunu godinu dana poslije izvodjenja prvog koncerta. To je djelo *Alessandro Stradella* tada još živućeg njemačkog kompozitora Friedricha von Flotowa, a interpretatori su bili članovi ansambla njemačkog pozorišta Heinricha Spire koji je ostao u Sarajevu stacioniran duže vrijeme. U štampi je zabilježeno da je pozorište bilo "dupkom puno svijeh staleža sarajevske publike, jer svatko bijaše radoznao na inaugurisanje ove vrste glazbene i pjevačke vještine na zemljištu sasvijem novom. Uprava i predstavljajući jamačno osjetiše težinu ovakve zadaće, te se spremiše po mogućstvu svijeh sila".²² Ovo pozorište, međjutim, do kraja svog djelovanja u Sarajevu nije više izvodilo operne predstave, ali su povremeno gostovali, pored ansambla iz Brna, i operni umjetnici iz Osijeka, Milana, Ljubljane i Zagreba.

Kad je riječ o muzičkom životu u Bosni i Hercegovini, neophodno je naglasiti da su pjevačka društva, koja se postepeno formiraju od 1887, odigrala vrlo značajnu ulogu. Treba, osim toga, podvući da ona nisu bila vezana kao većina drugih muzičkih djelatnosti uz doseljeno stanovništvo, nego, naprotiv, njihov rad pokreću i nose prvenstveno domaće snage, istina, prilično razjedinjene, osobito na konfesionalnoj osnovi. Ipak, sva društva njeguju narodnu riječ i nacionalnu pjesmu, podvlačeći u svakoj mogućoj prilici svoje rodoljublje, svoj nacionalni zanos i svoj kulturni identitet. Međjutim, čitava ova djelatnost nije bazirana na profesionalnoj muzičkoj osnovi, nego se vezuje na amaterski entuzijazam prožet dubokim nacionalnim osjećanjima tipičnim za to vrijeme.

U razvoju profesionalne muzičke djelatnosti, od velikog je značaja muzičko školstvo, pa prema tome, i prva nastojanja u tome smislu u Bosni i Hercegovini imaju svoju posebnu ulogu. U arhivskoj gradnji najraniji podatak datira iz 1898. godine, kada je kompozitor i dirigent iz Budimpešte Adalbert Laszky pokušao da osnuje muzički konzervatorijum u Sarajevu (Conservatorium für Musik). On je, početkom 1898, koncentrirao u Sarajevu, vjerovatno upoznao muzički život u gradu, i sagledao veliku potrebu za stručnim kadrom, pa se 27.VI 1898. obratio direktno Benjaminu Kalaju, tadašnjem austrougarskom zajedničkom ministru finansija, i podnio zahtjev da mu se odobri osnivanje ove muzičke škole i pruži određena materijalna pomoć.²³ O tome se, naravno, morala izjasniti Zemaljska vlada za Bosnu i Hercegovinu i ona je brzo reagovala, obavještavajući Zajedničko ministarstvo finansija u Beču da je osnivanje takvog zavoda za tadašnje prilike u Bosni i Hercegovini preuranjeno ("... die Activierung eines Institutes der gennanten Art für die hierländigen Verhältnisse verfrüht erscheint").²⁴ Podnosilac zahtjeva je obavješten 11.VII 1898. da mu se ne odobrava osnivanje muzičkog konzervatorijuma u Sarajevu i time je ova zanimljiva inicijativa propala.²⁵

Jedna druga inicijativa, međjutim, koja je došla deset godina kasnije, bila je mnogo uspješnija. Radi se o privatnoj muzičkoj školi koju je kompozitor i dirigent Franjo Maćejovski otvorio u Sarajevu 23. jula 1908.²⁶ U školi su podučavali klavir, solo-pjevanje, violinu, violončelo i osnovne teoretske predmete, a iz arhivske gradje i napisu u sarajevskoj štampi, dnevnoj i periodičnoj, može se zapaziti da je Maćejovski imao značajan uspjeh. Svake godine su organizovani interni i javni

koncerti ove škole, koje je štampa redovno pratila povoljnim ocjenama. Tako je povodom petogodišnjeg jubileja škole, objavljen, između ostalih, u listu "Narod" duži tekst u kome se ističe da je "za tih pet godina Maćejevskom uspjelo da muzički obrazuje nekoliko učenika, koji su mogli da odmah nastave svoje školovanje na krakovskom i praškom konzervatorijumu i da ovdje u Sarajevu stvori jedan lijep kadar muzičkih ljubitelja. Ove godine pohađalo je muzičku školu 124 učenika, od kojih su s dobrim uspjehom završili školsku godinu 111. U narednoj školskoj godini Zavod će se razviti; G. Maćejevski namjerava da mu izradi pravo javnosti (uputio je u tom smislu jednu molbu na Sabor) i dobavi više nastavnika. Nama bi bilo vrlo milo, ako G. Maćejevski uspije da upotpuni svoje lijepe početke i planove i da stvori u Sarajevu muzički zavod značajnijeg oblika".²⁷ Međutim, predstojeći ratni događaji značili su i kraj djelovanja ove škole. Ona je prestala raditi 1915. kada je Franjo Maćejevski napustio Sarajevo i otišao u Banja Luku.

Na kraju, možemo zaključiti da su počeci razvoja profesionalne muzičke djelatnosti u Bosni i Hercegovini u savremenom smislu vezani za period austrougarske okupacije i da je tek u to vrijeme došlo do kontinuiranog dodira sa tokovima evropske muzike. Međutim, u relativno kratkom razdoblju pojavili su se raznovrsni oblici muzičkog djelovanja i uz prilično dinamični koncertni život sa simfonijskim, kamernim, solističkim i, posebno, horskim koncertima, uz prva izvođenja operских predstava i, konačno, uz početke muzičkog školstva, može se pratiti intenzivno muzičko-kulturno sazrijevanje.

SUMMARY

A continuous development of professional musical activity in Bosnia and Herzegovina cannot be traced until after the Austro-Hungarian occupation of 1878; but, according to Dubrovnik sources, professional musicians, singers and players existed already in the medieval Bosnian state and at the time of its political and economic rise their activity was comparatively intensive.

The sixteenth century witnessed the ascent of the doubtless most interesting personality in the musical history of Bosnia and Herzegovina, Franjo Bosanac (Franciscus Bossinensis), but his activity could not have influenced the development of musical culture in Bosnia and Herzegovina. Although born in Bosnia towards the end of the 15th century, he spent his life in Venice and probably died there in the beginning of the second half of the 16th century.

It was the Austro-Hungarian occupation, however, that gave rise to a continuous development of professional musical activity: contacts with the currents of European musical culture were established and maintained. On 31 May, 1881 the first concert in Bosnia and Herzegovina was held in Banja Luka,

Maćejevskog nalazi se u Arhivu grada Sarajeva.

27 Narod, Sarajevo, 28.VII (10.VIII) 1912, br. 255, str. 3, Domaće vijesti.

while in Sarajevo the first public concert, a symphonic concert given by the combined army orchestras, was presented on the 11 December, 1881. Such concerts gradually became quite frequent. Before long vocal and instrumental solo performances were also organized. Sarajevo at that time was visited by renowned guest soloists - F. Ondriček, F. Kreisler, Z. Savić, B. Huberman, and others. Mention is made of Blanda Hüller as the first outstanding instrumentalist from Bosnia and Herzegovina.

In September, 1882, the Sarajevo audience attended its first opera performance. In due course the city was visited by operatic companies and individual soloists from Brno, Osijek, Milan, Ljubljana, and Zagreb.

The first music school in Bosnia and Herzegovina was founded in Sarajevo on 23 July, 1908 by the Czech Franjo Mađejovski. The subjects taught were piano-playing, solo singing, violin-playing, cello-playing, and the basic theoretic subjects. The school carried on successfully until the outbreak of World War. I.